

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 343.9:[343.37+343.55](477)"1953"

DOI <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2023-2/1>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОТИСТОЯННЯ МВС І ОУН УДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1953 Р.

Греченко Володимир Анатолійович,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету №6
Харківського національного університету внутрішніх справ,
заслужений працівник освіти України
ORCID ID: 0000-0002-6046-017

Ярмиш Олександр Назарович,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
провідний науковий співробітник,
Державного науково-дослідного інституту МВС України,
заслужений юрист України
ORCID: 0000-0002-4811-4520

Авторами досліджується питання про трансформації в тактиці МВС щодо боротьби з українським національно-визвольним рухом у період після змін у керівництві МВС СРСР та МВС УРСР та закінчення «беріївської відлиги». З приходом на посаду міністра внутрішніх справ УРСР Т. Строкача протистояння з ОУН посилювалося, репресивна діяльність активізувалася. Міністр відзначав, що в період урядування його попередника П. Мешика активні наступальні заходи щодо розшуку, захоплення або ліквідації бойовиків ОУН не проводилися, тому наказував посилити всі напрями цієї діяльності. Поряд із розшуком озброєних підпільників, проводилася певна робота з ліквідації їхньої «пособницької» бази, ширше стали використовуватися можливості агентури. Найактивніше збройний опір оунівського підпілля мав місце в Станіславській та Львівській областях, на території яких знаходилося понад 50 % усіх урахованих збройних підпільників. Все ж МВС УРСР в цей час не змогло організувати ретельного контролю за діяльністю своєї агентури, внаслідок чого мали місце факти розшифрування агентів-бойовиків, грубого порушення елементарних правил конспірації, пияцтва. У цей час проблеми боротьби з ОУН розглядалися на засіданнях Президії ЦК Компартії України, неодноразово на колегіях МВС СРСР, в наказах і розпорядженнях Міністра внутрішніх справ, що свідчить про те, якого значення вони надавали цьому питанню. Керівники державних органів вважали, що МВС УРСР у 1953 р. провело певну роботу щодо придушення національно-визвольного руху в Україні, але ще не повністю впоралося із завданням. Усі ці установи прагнули повністю ліквідувати прояви національно-визвольного руху, досить детально виявляючи помилки в роботі місцевих органів внутрішніх справ у цьому напрямі. Усе це відбувалося на тлі загального спаду національно-визвольного руху, який уже пережив свій апогей у 1944-1945 роках.

Ключові слова: Україна, історія держави та права, міністерство внутрішніх справ (МВС), Організація українських націоналістів (ОУН), боротьба за державність України.

Grechenko Volodymyr, Yarmysh Oleksandr. The main aspects of the confrontation of the MIA and the OUN in the second half of 1953.

The authors investigate the issue of transformations in the tactics of the Ministry of Internal Affairs in the fight against the Ukrainian national liberation movement in the period after the changes in the leadership of the Ministry of Internal Affairs of the USSR and the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR and the end of the "Beriyev thaw". With the arrival of T. Strokach as

the Minister of Internal Affairs of the Ukrainian SSR, the confrontation with the OUN intensified, and repressive activities intensified. The minister noted that during the administration of his predecessor, no active offensive measures were taken to search for, capture, or eliminate OUN militants, so he ordered to intensify all areas of this work. Along with the search for armed undergrounds, some work was carried out to eliminate their "support" base, and the capabilities of the agency began to be used more widely.

The most active armed resistance of the Ouniv underground took place in the Stanislav and Lviv regions, where more than 50% of all considered armed underground members were located. The Ministry of Internal Affairs of Ukraine did not organize thorough control over the activities of its agency, as a result of which there were cases of deciphering of militant agents, gross violations of the elementary rules of conspiracy, and drunkenness. The increasing attention to the issues of combating the OUN is evidenced by the fact that this issue was considered at the time at the meetings of the Presidium of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, repeatedly at the boards of the Ministry of Internal Affairs, in the orders and directives of the Minister of Internal Affairs. The heads of state bodies believed that the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR in 1953 had done some work on suppressing the national liberation movement in Ukraine, but they had not yet fully coped with the task. All these institutions strove to completely eliminate the manifestations of the national liberation movement, revealing in sufficient detail the errors in the work of local departments of internal affairs in this direction. All this happened against the background of the general decline of the national liberation movement, which had already passed its peak in 1944-1945.

Key words: *Ukraine, the history of the state and law, the Ministry of Internal Affairs (MIA), the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), the struggle for Ukrainian statehood.*

Постановка проблеми. Питання про боротьбу ОУН проти силових структур радянської влади в особі МВС упродовж другої половини 1953 р. є актуальним і недостатньо дослідженим. Його актуальність підвищується в умовах повномасштабної агресії росії проти України, коли питання захисту української держави стали найголовнішими в житті українців. Тому приклад боротьби ОУН проти радянського тоталітарного режиму має велике політичне та виховне значення. Цей період обрано авторами ще й тому, що він характеризувався змінами в тактиці МВС щодо ОУН, які настали після усунення від влади Л. Берії та його ставленника в Україні – міністра внутрішніх справ УРСР П. Мешика. Після закінчення «беріївської відлиги»¹ політика МВС щодо українського національно-визвольного руху багато в чому повернулася до сталінських часів, хоча і не повністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан наукової розробки питання можна охарактеризувати як недостатній.

Хоча на сьогоднішній день опубліковано вже досить значну кількість наукових праць: монографій і статей, де висвітлюються різноманітні напрями діяльності ОУН, починаючи від її створення, але, як правило, це роботи, де досліджуються протидія силових структур з ОУН під час Другої світової війни та у перші повоєнні роки. Період 1953 року вивчено набагато менше. Деякі аспекти цієї теми висвітлюються у монографії В.Т. Окіпнюка (1), дисертаціях С. А. Саблука [2], О.В. Пристайко [3], загально-історичних роботах «Українська повстанська армія: Історичні нариси» [4], «Нариси з історії політичного терору і тероризму в Україні XIX-XX ст.» [5], фаховому висновку робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА «Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія» [6], О. Іщука «Молодіжні організації ОУН (1939–1955)» [7], роботі польського історика Г. Мотики «Українська партизанка 1942-1960» [8]. Цей період та проблематика також знайшли своє певне висвітлення в публікації одного з авторів цієї статті «1953-й рік в історії міліції Української РСР» в журналі «Світ Клію» (9). Цікаві аспекти цієї проблеми розглядаються в науковому виданні у п'яти томах «Спеціальні служби України від найдавніших часів і до сьогодення».

¹ «Беріївська відлига» – неформальна назва короткого періоду історії СРСР (березень- червень 1953 р.), яку іноді використовують історики для позначення змін, що відбулися після смерті Й. Сталіна, ініціатором яких був Л. Берія. Сюди відносять деяку лібералізацію радянського політичного режиму, закриття 400 тис. слідчих справ проти уявних «ворогів народу», зокрема, перегляд «справи лікарів», амністію 1953 р., скорочення військових витрат, послаблення конфронтації з Заходом, покращення відносин з Югославією, повернення до політики «коренізації» в т.ч. в Україні, послаблення репресивної складової стосовно українського національно-визвольного руху тощо.

Безпосередньо нашого періоду стосується том IV цього видання – «Діяльність служби безпеки ОУН(б) та спеціальних підрозділів УПА (1940-1955)», автором якого є Я.М. Антонюк (10). Джерельну базу дослідження становлять документи з Галузевого державного архіву Служби безпеки України,

Постановка завдання. Автори поставили своїм завданням розкрити специфіку періоду боротьби між ОУН та силовими структурами радянської влади у другій половині 1953 р., після змін у керівництві країни, МВС СРСР та МВС УРСР, а також основні напрями цього протистояння та тактику, яку застосовували сторони у цій боротьбі.

Виклад основного матеріалу.

19 липня 1953 р. недавно призначений міністр внутрішніх справ УРСР Т. Строкач своєю цілком таємною директивою відмінює директиву колишнього міністра П. Мешика від 6 квітня 1953 р. як шкідливу, таку, що дезорганізовувала роботу органів МВС щодо найскорішої ліквідації в Західній Україні залишків оунівського підпілля. Міністр наказував начальникам УМВС областей посилити роботу у цьому напрямі, «розгортаючи агентурно-оперативну роботу як основний засіб боротьби з ворожим підпіллям» (10, арк.61-62).

З приходом Т. Строкача до керівництва МВС УРСР боротьба з національно-визвольним рухом в Західній Україні посилюється. Предметом спеціального розгляду став стан боротьби з цим рухом у Волинській області. З цього приводу міністр 17 вересня 1953 р. видав цілком таємний наказ «Про заходи посилення боротьби із залишками оунівського підпілля і озброєними бандитськими групами у Волинській області». У наказі, зокрема, говорилося, що проведеною МВС УРСР у серпні 1953 р. перевіркою встановлено, що Управління та райвідділи МВС Волинської області останнім часом різко послабили та «неприпустимо затягнули» боротьбу із залишками оунівського підпілля та його озброєними «банд-групами». На території області збереглося та продовжувало діяти організоване оунівське підпілля у складі 18 озброєних осіб, діяльність яких очолював керівник Ковельського окружного проводу ОУН «Ярий». Підпільники мали у своєму роз-

порядженні значну кількість прихильників. Лише у Ковельському, Турійському, Цуманському, Камінь-Каширському та Старовижівському районах було виявлено понад 500 родинних та інших зв'язків оунівського підпілля. Крім того, на території області було нараховано 342 нелегали, головним чином з числа колишніх учасників оунівського підпілля, та 397 колишніх підпільників, які з'явилися з повинною, які також були базою для підпілля. Отже, МВС мало у своєму розпорядженні конкретні цифри як активних учасників збройного спротиву радянській владі в області (18 осіб), так і їхніх прибічників серед родичів, тих, хто знаходився на нелегальному становищі (342 – досить значна кількість) та колишніх оунівців, які теж могли знову взятися за зброю.

Міністр кваліфікував таку оперативну обстановку в області як «серйозну», а дії оунівців як активні, хоча з наведених у наказі фактів цього не видно. Агентурно-оперативна робота щодо розшуку та розкриття оунівського підпілля, – вважав міністр, – перебувала у незадовільному стані. У наказі визнавалися і певні провали в роботі співробітників МВС. Так, начальник Ковельського МВ МВС підполковник Кулик, маючи дані про зв'язки дільничного уповноваженого Галушки з ОУН, не вжив заходів щодо його викриття і останній працював в органах міліції до моменту перевірки. Агентурна мережа УМВС, міських та районних відділів МВС у якісному відношенні, на думку міністра, була слабкою, засміченою дворушниками та майже не поповнювалася новими цінними вербуваннями. За 7 місяців 1953 року УМВС та міськрайоргани МВС, на території яких укривалися бойовики ОУН, здійснили всього 57 вербувань, головним чином, з числа другорядних, непрямих зв'язків бойовиків. Внутрішньої агентури у всіх оунівських проводах і групах, що діяли на території області, не було. Внаслідок цього така агентура не давала цінних в оперативному плані даних і стала на шлях зради (агенти «Кіра», «Чайка», «Архипів», «Перчиця», «Гордій», «Валя», «Петро» та ін.), але заходів до викриття зазначеної агентури органами МВС не вживалося. З цього видно, що низка агентів (судячи з псевдонімів, це були, в основному,

жінки), раніше завербованих співробітниками МВС, не захотіли далі співпрацювати з «органами» і повернулися до участі в національно-визвольній боротьбі. Це був досить значимий провал радянської спецслужби.

З метою усунення недоліків в агентурно-оперативній діяльності УМВС та безумовного виконання вимог ЦК КПУ та МВС СРСР щодо повної ліквідації залишків оунівського підпілля найближчим часом міністр наказував начальнику УМВС Волинської області полковнику Стебловському «мобілізувати весь чекістський апарат на ліквідацію в найкоротший термін діючих на території області озброєних бандитів, нелегалів та активізації агентурної розробки їхніх зв'язків. Ширше використовувати у розшуку бандитів можливості органів міліції та підрозділів ВО МВС» (11, арк.1-8).

Загальний стан боротьби з оунівським підпіллям з 1 січня по 30 жовтня 1953 р. був охарактеризований у цілком таємній доповідній записці міністра внутрішніх справ УРСР Т. Строкача першому секретарю ЦК КП України О. Кириченку від 24 жовтня 1953 р. У ньому відзначалося, що органи МВС УРСР у 1953 році провели деяку роботу, проте повністю із поставленим завданням ще не впоралися. Така оцінка зусиль МВС стає зрозумілішою, якщо згадати, що більшість цього часу міністром внутрішніх справ був не Т. Строкач, а вже відсторонений від посади та заарештований П. Мешик. Ось з-за нього й «не зовсім впоралися» з завданнями партії. Це тим більше було необхідним, щоб підкріпити доказову базу обвинувачень на адресу колишнього міністра.

А що ж було зроблено? Т. Строкач повідомляв, що за період з 1 січня по 20 жовтня 1953 року органами МВС західних областей України було ліквідовано 140 «бандитів», у тому числі: захоплено живими – 40, убито – 91, виведено з повинною – 9. У числі ліквідованих «бандитів» 42 різних ватажка оунівського підпілля, у тому числі: центрального проводу ОУН – 1, керівників та членів окружних проводів – 5, керівників та членів надрайонних проводів – 5, керівників та членів районних проводів – 12, ватажків груп бойовиків – 19. За вказаний період були роз-

шукані такі ватажки, як «Орлан» – Галаса Василь – член центрального проводу ОУН, захоплений 11 липня 1953 р. у Кам'янець-Подільській області; «Ярош» – Савіра Олександр – керівник Луцького окружного проводу ОУН, убитий 14 травня 1953 р. у Львівській області; «Марко» – Кузьмін Степан – керівник Коломийського надрайонного проводу ОУН, убитий 1 серпня 1953 р. у Станіславській області; «Дикий» – Рудик Степан – керівник СБ Жовківського надрайонного проводу ОУН, убитий 29 вересня 1953 р. у Львівській області та інші. Тут ми бачимо своєрідний мартиролог героїв українського національно-визвольного руху, які загинули за незалежність України у боротьбі з компартійно-радянською владою.

Далі міністр похвалився, що багато ватажків оунівського підпілля було ліквідовано внаслідок проведення «складних агентурних комбінацій». Найбільш характерними, як він вважав, є агентурні комбінації із захоплення члена центрального проводу ОУН Галаса та керівника Жовківського надрайонного проводу – «Буй-Тура», якого обвинуватили в організації терористичного акту проти письменника Ярослава Галаном.

З 33 оунівських проводів та 33 «бандитських» груп, що діяли на 1 січня 1953 року, було повністю ліквідовано 19 проводів і 15 «бандгруп». Серед ліквідованих проводів 4 окружних, 4 надрайонних та 11 районних проводів ОУН. У ході їхньої ліквідації було вилучено: ручних кулеметів – 14, автоматів – 68, гвинтівок – 70, пістолетів – 123, гранат – 63, набоїв – 5 115, типографій – 2, друкарського шрифту – 20 кг, кліше – 21, друкарських машинок – 9.

МВС вважало, що найбільш сприятливий час для розшуку підпільників – квітень-червень місяці, коли вони, вийшовши із зимових укриттів, відновлюють зв'язки між собою та з посібниками, але в цей час роботу органів МВС було ослаблено, і вона не дала належних результатів.

З цих даних видно, що найактивніше збройний опір оунівського підпілля мав місце в Станіславській та Львівській областях, на території яких знаходилося понад 50 % усіх врахованих збройних підпільників, а також у Волинській, Дрогобицькій та Рівненській областях, де, як вва-

Таблиця 1. (12, арк.37)

Хід ліквідації бойовиків ОУН поквартально

Дата	Захоплено живими	Вбито	З'явилися з повинною	Всього
1-й квартал	10	37	3	50
2-й квартал	8	23	3	34
3-й квартал	21	25	3	49

Таблиця 2. (12, арк.38)

Хід ліквідації бойовиків ОУН по областях з 1 січня по 10 жовтня 1953 р

Назва регіону	Захоплено живими	Вбито	З'явилися з повинною	Всього
Станіславська обл.	16	37	5	58
Львівська обл.	9	27	–	36
Тернопільська обл.	5	10	–	15
Волинська обл.	1	4	2	8
Ровенська обл.	1	9	1	11
Дрогобицька Обл.	4	1	–	5
Кам'янець-Подільська обл.	3	–	–	3
Житомирська обл.	–	2	–	2
Закарпатська обл.	–	1	1	2

жав міністр, «неприпустимо затягується ліквідація бандитів, що залишилися». За зазначений період, – бідкався він, – «у Волинській області ліквідовано лише 8, Дрогобицької – 5 та Рівненської – 11 бандитів».

Поряд із розшуком озброєних підпільників, проводилася певна робота з ліквідації їхньої пособницької бази. За вказані місяці 1953 р. було виявлено та заарештовано 227 учасників ОУН та 419 активних їхніх пособників, а також виведено з повинною 17 різних нелегалів. За цей же період розкрито та ліквідовано 9 націоналістичних організацій та груп, 49 учасників яких проживали легально.

Значне скорочення арештів пособників підпільників ОУН пояснюється тим, що у зв'язку з виданням Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про амністію», за вказівкою Прокуратури Союзу РСР, прокурори давали санкцію на арешт лише тих пособників, щодо яких буде встановлено, що вони без примусу надавали допомогу підпіллю.

З 1 січня до 20 жовтня 1953 р. на території західних областей учасниками оунів-

ських груп було вчинено 27 проявів, у тому числі, 12 терористичних актів, внаслідок яких було убито 9 та поранено 4 особи. У Станіславській області було здійснено 8 проявів, у Львівській – 6 та у Волинській області – 6 проявів.

Як вважав міністр, серйозним недоліком органів МВС західних областей була неприпустимо слабка робота щодо розкриття цих проявів. На 27 проявів було розкрито лише 5, а у другому кварталі жодного з 9-ти проявів розкрито не було. Найбільше критики дісталася Станіславської області, де всі 8 проявів, у тому числі 5 терористичних актів, не були розкриті.

Станом на 21 жовтня 1953 р. оунівське підпілля в західних областях УРСР, за даними МВС, характеризувалося такими даними: всього діяло 100 бойовиків. У підпіллі діяли залишки 15 оунівських проводів у складі 16 членів і 34 їхніх охоронців, у тому числі: центральний – 1, окружних – 2, надрайонних – 3, районних – 7. Як видно з наведених даних, у складі кожного оунівського проводу залишилося по одному учаснику, які ховалися з 1-2 охоронцями.

Хід боротьби з учасниками ОУН та їхніми пособниками поквартально

Дата	Арештовано		Всього
	Учасників ОУН	Пособників	
1-й квартал	176	312	488
2-й квартал	32	60	92
3-й квартал	13	29	42

У розрізі областей наявність озброєних бойовиків характеризувалася такими даними: Станіславська область – 38, Львівська – 19, Волинська – 17, Рівненська – 16, Дрогобицька – 10, Тернопільська – 6, Житомирська – 3. Вказана їхня кількість діяла у 40 районах, у тому числі у Станіславській області у 11 районах, у Рівненській – 8, у Львівській – 8, Волинській – 7, Тернопільській – 3, Дрогобицькій – 3. Найбільш «ураженими» повстанцями районами були: Надвірнянський, Солотвинський та Рогатинський райони Станіславської області; Золочівський та Підкам'янський райони Львівської області; Ковельський та Турійський райони Волинської області; Миколаївський та Ходорівський райони Дрогобицької області; Рівненський та Мізочський райони Рівненської області. У цих 11 районах ховалися 65 бойовиків, тобто половина всіх, що залишилися (12, арк.40-44).

Наприкінці 1953 р. питання про боротьбу з національно-визвольним рухом розглядалося на засіданні Президії ЦК КП України, за результатами якого була затверджена постанова «Про стан ліквідації залишків банд українських буржуазних націоналістів у західних областях Української РСР». Після цього зазначене питання було винесено на розгляд колегії МВС СРСР як невідкладне.

28 січня 1954 р. МВС СРСР по доповіді міністра внутрішніх справ УРСР Т. Строкача була прийнята постанова, якою визначалася низка заходів, спрямованих на подолання антирадянського спротиву (13, арк.260-270). У матеріалах колегії відзначалося, що протягом 1953 року в західних областях України мали місце 48 антирадянських проявів, у тому числі 12 терористичних актів та вбивств, 19 випадків розповсюдження націоналістичних листівок, 13 пограбувань колгоспного, кооперативного майна та особистої власності

колгоспників, 4 випадки розкрадання зброї та групи роззброєння. Організатори та виконавці 16 антирадянських проявів, у тому числі 5 терористичних актів, вчинених оунівцями у 1953 році, не були розшукані. Колегія вважала, що МВС Української РСР агентурно-оперативну роботу перебувало повільно, і вона продовжувала залишатися у занедбаному стані. «Правильно використовуючи у боротьбі проти збройних банд» переверованих колишніх агентів-бойовиків, МВС України не організувало ретельного контролю за їхнім вихованням та діяльністю, внаслідок чого мали місце факти розшифрування агентів-бойовиків, грубого порушення елементарних правил конспірації, пияцтва. Іншим недоліком МВС України у боротьбі з націоналістичним підпіллям, як відзначалося колегією МВС СРСР, було те, що воно всю увагу продовжувало зосереджувати на ліквідації залишків озброєних бандитів, не вживаючи заходів для організації серйозної агентурної роботи з «бандпособницькою» базою та зв'язків бойовиків у містах та селах. У той же час учасники оунівського підпілля, у тому числі й ті, що з'явилися з повинною, намагалися створювати так звані запасні мережі та націоналістичні групи з числа легально проживаючих оунівців, здійснюючи спроби впливати на пособницьку базу.

Ще одним недоліком МВС України колегія вважала те, що воно неправильно оцінювало оперативну обстановку, продовжуючи помилково вважати, що бойовики нібито ховаються переважно в лісах і відсиджуються в бункерах, тоді як залишки оунівських груп ховалися в містах і селах, звідки намагалися проводити свою роботу.

Колегія поставила основним завданням у цій сфері для МВС «припинення ворожих проявів буржуазних націоналістів та повну ліквідацію протягом 1954 року залишків банд українських буржуазних націоналіс-

тів у західних областях Української РСР». Приписувалося також звернути особливу увагу на розшук, захоплення або ліквідацію ватажків збройного підпілля, що залишилися (13, арк.260-270).

Таким чином, слід відзначити, що Колегія МВС СРСР піддала досить різкій критиці діяльність МВС УРСР щодо боротьби з національно-визвольним рухом в Україні, вказавши на численні недоліки та недопрацювання, які вимагала терміново виправити.

Висновки. Отже, акценти в протистоянні між МВС та ОУН у другій половині 1953 р. дещо змістилися порівняно з пер-

шою половиною року, коли керівниками міністерства були Л. Берія та його ставленики. Посилилася репресивна складова, більше уваги стало приділятися роботі з агентурою. Все це відбувалося на тлі загального спаду національно-визвольного руху, який пройшов уже свій апогей у 1944-1945 рр. Але питання протидії ОУН продовжували залишатися в центрі уваги керівних компартійних органів та міністерства внутрішніх справ, які прагнули повної ліквідації проявів національно-визвольного руху, достатньо детально виявляючи помилки у роботі місцевих управлінь внутрішніх справ у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Окіпнюк В. Т. Радянські органи державної безпеки в Україні в період панування тоталітарного режиму (1929–1953 рр.) : монографія. Херсон : ОЛДІПЛЮС, 2019. 416 с.
2. Саблук С.А. Кримінально-правовий контроль за злочинністю в Україні у 1922-1960 рр.: дис... докт. юр. наук. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017. 476 с.
3. Пристайко О.В. НКВС-МВС УРСР (1934-1954 рр.): структурна побудова та функції (історико-правове дослідження):дис...канд. юрид. наук: 12.00.01. Національна академія внутрішніх справ, 2021.272 с.
4. Українська повстанська армія: Історичні нариси. / С. В. Кульчицький (відп.ред.). Київ: Наукова думка, 2005.495 с.
5. Нариси з історії політичного терору і тероризму в Україні XIX-XX ст. Київ: Наукова думка, 2002. 952 с.
6. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. Київ: Наукова думка, 2005. 53 с.
7. Іщук Олександр. Молодіжні організації ОУН (1939–1955). Торонто: Літопис Української Повстанської Армії, 2011. 941 с.
8. Motyka G. *Ukrainska partyzantka 1942–1960. Dzialalnosc organizacji ukraińskich nacjonalistów i Ukrainskiej Powstanczej Armii.* Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, Oficyna Wydawnicza RYTM, 2006. 728 s.
9. Греченко В.А. 1953-й рік в історії міліції Української РСР. *Світ Кліо.*2021.№2. (1).С.36-47.
10. Антонюк Я.М. Діяльність служби безпеки ОУН(б) та спеціальних підрозділів УПА (1940-1955) / Спеціальні служби України від найдавніших часів і до сьогодення. Наукове видання у п'яти томах. Ред. колегія: В.А. Смолій (голова), О.Ф. Белов, Т.В. Вронська, В.М. Даниленко, О.С. Лисенко, О.С. Рублев, В.С. Степанков, О.Н. Ярмаш. Київ: «7БЦ», 2022.536 с.
11. Галузевий державний архів СБУ (ГДА СБУ). Ф. 16. Оп. 1. Спр. 204. Арк.61-66.
12. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 203. Арк. 1–8.
13. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 884. Арк. 37-44.
14. ГДА СБУ. Ф. 9. Оп. 1. Спр. 21 – СП. Арк. 260–270.

REFERENCES:

1. Okipniuk V. T. (2019). *Soviet state security agencies in Ukraine during the reign of the totalitarian regime (1929–1953)*. Kherson: OLDIPLUS.
2. Sabluk S. A. (2017). *Criminal and legal control of crime in Ukraine in 1922–1960*. [diss. ... Dr. Jur. Sciences. Kyiv National Academy of Internal Affairs].
3. Prystayko O.V.(2021). *NKVD-MIA of the Ukrainian SSR (1934-1954): structural construction and functions (historical and legal research)* [diss...doctor of law. Kyiv: National Academy of Internal Affairs]

4. Ukrainian Insurgent Army: Historical Essays. (2005). /S.V. Kulchytskyi (Editor-in-Chief). Kyiv.: Science. Opinion.
5. Essays on the history of political terror and terrorism in Ukraine in the XIX-XX centuries. (2002). Kyiv: Naukova dumka.
6. The Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army: expert opinion of the working group of historians at the Government Commission for the Study of the Activities of the OUN and UPA. (2005). Kyiv: Naukova dumka.
7. Ishchuk Oleksandr. (2011). Youth organizations of the OUN (1939–1955). Toronto: Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army.
8. Motyka G. (2006). *Ukrainska partyzantka 1942–1960. Dzialalnosc organizacja ukrainskich nacjonalistow i Ukrainskiej Powstanczej Armii*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, Oficyna Wydawnicza RYTM.
9. Grechenko V.A. (2021). 1953 is the year in the history of the militia of the Ukrainian SSR. *The world of Clio*. 2 (1), 36-47.
10. Antonyuk Y.M. (2022). Activities of the security service of the OUN(b) and special units of the UPA (1940-1955) / Special services of Ukraine from the earliest times to the present. Scientific publication in five volumes. Editor of the board: V.A. Smoliy (head), O.F. Belov, T.V. Vronska, V.M. Danylenko, O.S. Lysenko, O.S. Rublev, V.S. Stepankov, O.N. Yarmysh. Kyiv: "7BC".
Branch State Archive of the Security Service of Ukraine (GDA SBU). C.16. D.1. F. 204. L. 61-66.
11. Branch State Archive of the Security Service of Ukraine (GDA SBU). C.16. D.1. F. 204. L. 61-66.
12. GDA SBU. C.16.D.1. F. 203. L. 1-8.
13. GDA SBU. C.16. D.1. F. 884. L.37-44.
14. GDA SBU. C. 9. D.1. F. 21 – СП. L.260–270.